

Види організованих злочинних об'єднань у кримінальному законодавстві України та зарубіжних країн

АНДРІЙ АНДРІЙОВИЧ ВОЗНЮК

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач наукової лабораторії з проблем досудового
розслідування Національної академії внутрішніх справ
Україна, м. Київ

Анотація: Об'єднання осіб з метою вчинення злочинів у наш час набуває значного поширення. Тому їх вивчення має важливе значення. За мету автор поставив порівняти правове дослідження окремих загальних та спеціальних видів злочинних об'єднань, кримінальна відповідальність за створення та участь у яких встановлена в законодавстві України та інших країн. На підставі аналізу рекомендацій щодо криміналізації організованої злочинної діяльності, висловлених у Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. та Рамковому рішенні Ради ЄС про боротьбу з організованою злочинністю від 24 жовтня 2008 р., виявлено особливості імплементації положень цих міжнародних нормативно-правових актів у національних правових системах різних зарубіжних країн. Встановлено, що поняття організованої групи, яке застосовується у кримінальному законодавстві України, неможливо ототожнювати ні з організованими групами, ні зі злочинними організаціями, про які згадується у вищезазначених міжнародних нормативно-правових актах. Натомість поняття організованої групи та злочинної організації, відомості про які зазначено в цих документах, можна порівнювати лише зі злочинною організацією, криміналізованою у ч. 4 ст. 28 та ст. 255 КК України.

Ключові слова: організована група, банда, терористичні об'єднання, незаконне воєнізоване формування, співучасть у злочині, гармонізація кримінального законодавства.

Виды организованных преступных объединений в уголовном законодательстве Украины и зарубежных стран

АНДРЕЙ АНДРЕЕВИЧ ВОЗНЮК

кандидат юридических наук, доцент, заведующий научной лабораторией
по проблемам досудебного расследования Национальной академии внутренних дел
Украина, г. Киев

Аннотация: Объединение лиц с целью совершения преступлений в наше время приобретает широкое распространение. Поэтому их изучение имеет важное значение. Основ-

ная цель работы заключается в сравнении правового исследования отдельных общих и специальных видов преступных объединений, уголовная ответственность за создание и участие в которых установлена в законодательстве Украины и других стран. На основании анализа рекомендаций по криминализации организованной преступной деятельности, изложенных в Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности от 15 ноября 2000 г. и Рамочном решении Совета ЕС по борьбе с организованной преступностью от 24 октября 2008 г., выявлены особенности имплементации этих международных нормативно-правовых актов в национальных правовых системах различных зарубежных стран. Установлено, что понятие организованной группы, которое применяется в уголовном законодательстве Украины, невозможно сопоставлять ни с организованными группами, ни с преступными организациями, о которых упоминается в указанных выше международных нормативно-правовых актах. Но понятие организованной группы и преступной организации, сведения о которых говорится в этих документах, можно сравнивать только с преступной организацией, криминализированной в ч. 4 ст. 28 и ст. 255 УК Украины.

Ключевые слова: организованная группа, банда, террористические объединения, незаконное военизированное формирование, соучастие в преступлении, гармонизация уголовного законодательства.

Types of Organized Criminal Associations in the Criminal Legislation of Ukraine and Foreign Countries

ANDRIY A. VOZNIUK

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Head of the Laboratory
on Problems of Pre-trial Investigation of the National Academy of Internal Affairs
Ukraine, Kyiv

Abstract: The article deals with the comparative legal study of certain general and special types of criminal associations, criminal liability for the creation and participation in which is established in the legislation of Ukraine and other countries. Based on the analysis of the recommendations on the criminalization of organized crime as expressed in the United Nations Convention against Transnational Organized Crime of November 15, 2000 and the Framework Decision of the Council of the EU on Combating Organized Crime of October 24, 2008, singled out the peculiarities of the implementation of the provisions of these international normative and legal acts in the national legal systems of different foreign countries. It is established that the notion of an organized group used in the criminal legislation of Ukraine can not be identified with organized groups or with criminal organizations mentioned in the aforementioned international legal acts. Instead, the concept of an organized group and a criminal organization mentioned in these documents can be compared only with a criminal organization criminalized in Part 4 of Art. 28 and Art. 255 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: organized group, gang, terrorist associations, illegal paramilitary formation, complicity in crime, harmonization of criminal legislation.

Вступ

Інститут співучасті вважається одним із найскладніших в теорії кримінального права. Особливі труднощі виникають під час застосування норм, що стосуються відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань. Пов'язані вони здебільшого зі складною будовою відповідних кримінально-правових положень та неоднозначним їх тлумаченням у правозастосовній діяльності. З огляду на це актуальним є питання формування якісних кримінально-правових заборон на створення злочинних об'єднань та участі в них [1].

Злочинні угруповання мають значний ступінь організованості, міцні зв'язки на міжнародному рівні. Їхньому зміцненню сприяє розширення соціально-економічних процесів, включаючи урбанізацію та міграцію.

До України все частіше звертаються міжнародні злочинні угруповання, наприклад у питаннях поводження з доходами, які надходять незаконним шляхом, нелегального переміщення зброї, наркотичних засобів [2].

Для боротьби з організованою злочинністю необхідні стратегічні дії, які б відповідали сучасним реаліям та враховували тенденції розвитку суспільства і держави.

З одного боку, вони повинні бути максимально простими і точними, а, з другого – узгоджуватись з відповідними аналогами у кримінальному законодавстві зарубіжних країн – з метою оптимізації процесу їх застосування світовим співтовариством [3].

Важливе значення для вирішення зазначених проблем має вивчення зарубіжного досвіду, який сприятиме

транспозиції відповідних положень українського кримінального законодавства з метою їх адаптації, зближення, гармонізації, уніфікації з кримінальним законодавством інших зарубіжних країн, зокрема ЄС [4; 5].

Огляд літературних джерел

Вагомим внеском у розроблення проблематики кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них є дослідження українських вчених – Ю. В. Бауліна, Н. О. Гуторової, А. О. Данилевського, Л. М. Демидової, С. В. Дьоменка, Г. П. Жаровської, І. В. Іваненка, О. О. Кваши, В. П. Ковальчука, М. І. Мельника, В. О. Навроцького, Н. В. Невідової, Г. В. Новицького, М. І. Панова, І. І. Радіонова, В. А. Робака, М. В. Семикіна, В. П. Тихого, І. К. Туркевич, В. В. Українця, Є. В. Фесенка, М. І. Хавронюка, І. С. Шапкіна, Р. Л. Чорного, Н. М. Ярмиш тощо.

Здебільшого вони зосереджували увагу на окремих видах злочинних об'єднань, зокрема злочинних організаціях [1; 3; 6], банд [7; 8], терористичних об'єднань [9; 10], не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань [11].

Значної уваги в теорії українського кримінального права приділено кримінально-правовій характеристиці організованих груп [2; 12–14].

До комплексних досліджень кримінальної відповідальності саме за створення злочинних організацій, банд, терористичних об'єднань та не передбачених законом воєнізованих формувань належить лише праця І. С. Шапкіна [15].

Інші вчені досліджували окремі аспекти кримінально-правової характеристики злочинних об'єднань у контексті розробки суміжних або споріднених наукових розробок.

У роботах вказаних науковців розглянуто актуальні питання кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них. Однак, незважаючи на численні дослідження, залишається велика кількість концептуальних проблем, які потребують свого вирішення з метою підвищення ефективності застосування кримінального законодавства у протидії організованим злочинним об'єднанням.

Мета поданої наукової публікації полягає в порівняльному аналізі різновидів організованих злочинних об'єднань за кримінальним законодавством України та інших країн.

Матеріали та методи

Для аналізу різновидів організованих злочинних об'єднань за кримінальним законодавством України та зарубіжних країн застосовувались різноманітні теоретичні методи, зокрема системно-структурного аналізу, типологізації, моделювання, порівняльно-правовий (компаративістський), системний.

В основі цього дослідження насамперед порівняльно-правовий, який застосовувався для порівняння положень кримінального законодавства різних зарубіжних країн, а також Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. та Рамкового рішення Ради ЄС про боротьбу з організованою злочинністю від 24 жовтня 2008 р.

Для повного та об'єктивного дослідження зарубіжного досвіду криміналізації злочинних об'єднань здійснено вивчення кримінального законодавства різних типів правових систем. Вибір зарубіжних країн обумовлювався декількома чинниками. По-перше, для вивчення обрано насамперед ті країни, у яких встановлено кримінальну відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них. По-друге, основну увагу зосереджено на країнах романо-германської правової системи, до якої належить законодавство України. Хоча проаналізовано і кримінальне законодавство країн, які належать до інших правових систем. По-третє, найбільше уваги звернено на аналіз кримінального законодавства країн, що утворювали СРСР, а також входять до СНД, оскільки правові положення цих країн найбільш споріднені з КК України. Вони відображають близькі за змістом суспільні відносини, створені на базі спільного у минулому законодавства. По-четверте, з огляду на обмежений обсяг дослідження перевагу надано вивченню законодавства найбільш відомих та найбільш розвинутих країн.

На підставі вищевикладеного у цьому дослідженні проаналізовано положення кримінального законодавства таких країн, як Австрія, Албанія, Англія, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Бразилія, Ватикан, Греція, Грузія, Данія, Естонія, Індія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія,

США, Таїланд, Тринідад і Тобаго, Туреччина, Угорщина, Польща, Португалія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Чорногорія, Швейцарія, Ямайка, країни СНД тощо.

Результати та обговорення

У зарубіжному кримінальному законодавстві використовують різні терміни для позначення злочинних об'єднань, а також різні підходи до криміналізації вчинених ними діянь. Наприклад, лише для характеристики злочинних організацій застосовують терміни «*criminal association*», «*criminal organization*», «*unlawful association*», «*asociaciones ilícitas*» (у перекладі означають злочинна організація, злочинна асоціація, злочинне об'єднання, злочинне співтовариство, злочинний союз, злочинна змова, злочинне угруповання, незаконне об'єднання). З одного боку, це різноманітні синонімічні назви одного й того ж злочинного об'єднання. Однак, з другого боку, в межах кримінального законодавства деяких зарубіжних країн окремі з вищезазначених назв позначають різні злочинні об'єднання. Наприклад, у КК Казахстану злочинну організацію криміналізовано у ст. 262, а злочинне співтовариство – у ст. 263 [16].

У кримінальному законодавстві України криміналізовано різні злочинні об'єднання. Аналіз положень КК України та Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 дає підстави поділити злочинні об'єднання, що зустрічаються у КК

України, на загальні та спеціальні. До загальних доцільно віднести ті, кримінально-правові ознаки яких визначено у ст. 28 КК України. Це група осіб, група осіб за попередньою змовою, організована група, злочинна організація. Злочинні об'єднання, про які йдеться у статтях 143, 181, 257, 258³, 260 та 392 КК України, є спеціальними, оскільки вони характеризуються додатковими ознаками, названими у вказаних статтях, окрім загальних ознак, визначених у ст. 28 КК України.

Отже, у низці статей КК України встановлено кримінально-правові заборони створення спеціальних видів злочинних об'єднань та участі в них. Так, у ст. 143 КК України передбачено відповідальність за участь у *транснаціональних організаціях*, які займаються порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини; у ст. 181 КК України – за організацію або керівництво *групою*, діяльність якої здійснюється під прикриттям проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів і поєднана із заподіянням шкоди здоров'ю людей або статевою розпусною; у ст. 257 КК України – за організацію *озброєної банди* з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі; у ст. 258³ КК України – за створення *терористичної групи чи терористичної організації*, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а також організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації; у ст. 260 КК України – за створення *не*

передбачених законами України воєнізованих або збройних формувань, участь у їх діяльності, керівництво зазначеними формуваннями, їх фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки, участь у складі цих формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян; у ст. 392 КК України –

за організацію з метою тероризування в установах виконання покарань засуджених, напад на адміністрацію організованої групи, активну участь у такій групі [17].

Аналогічні види злочинних об'єднань зустрічаються і у кримінальному законодавстві інших країн (див. табл. 1).

Таблиця 1

Найбільш поширені види загальних та спеціальних злочинних об'єднань у зарубіжних країнах

Вид злочинного об'єднання	Країни, у законодавстві яких криміналізовано створення злочинного об'єднання та участь у ньому
Організована група	Англія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Нова Зеландія, Норвегія, Румунія, Сербія, Словаччина, Фінляндія, Чехія, Шотландія, країни СНД тощо
Злочинна організація	Австрія, Албанія, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Бразилія, Ватикан, Греція, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Словаччина, Словенія, Таїланд, Тринідад і Тобаго, Туреччина, Угорщина, Польща, Португалія, Хорватія, Чорногорія, Швейцарія, Ямайка, країни СНД тощо
Банда	Австрія, Албанія, Англія, Бельгія, Грузія, Індія, Латвія, Литва, Македонія, США, Тринідад і Тобаго, Угорщина, країни СНД тощо
Терористичні об'єднання	Австралія, Австрія, Албанія, Андорра, Бельгія, Греція, Грузія, Естонія, Іспанія, Канада, Литва, Ліхтенштейн, Мальта, Нідерланди, Португалія, Словаччина, Угорщина, Фінляндія, Чорногорія, країни СНД тощо
Незаконні воєнізовані або збройні формування	Австрія, Албанія, Аргентина, Бразилія, Греція, Грузія, Данія, Німеччина, Норвегія, Фінляндія, Франція, країни СНД тощо

В КК Андорри, Аргентини, Іспанії, Португалії тощо встановлена кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них, які мають комбіновану форму. Вони мають ознаки різних злочинних об'єднань. Наприклад, у ст. 210 bis КК Аргентини йдеться про незаконне об'єднання, що мало, принаймні, дві з наступних харак-

теристик: а) складалося з десяти або більше осіб; б) мало військову або військового типу організацію; в) його структура включала осередки; г) мало бойову зброю або вибухові речовини великої руйнівної сили; д) діяло більш ніж в одному політичному окрузі країни; е) мало у своєму складі одного чи декількох офіцерів або унтер-офіцерів

збройних сил чи органів безпеки; ж) мало очевидні зв'язки з іншими аналогічними організаціями, які діяли в країні або за кордоном; з) отримувало підтримку, допомогу або керівництво з боку державних службовців [18]. Відповідно до ст. 515 КК Іспанії караються незаконні об'єднання, що характеризуються такими ознаками: 1) мають на меті вчинення злочину або сприяння його вчиненню; 2) мають законні цілі, але використовують для їх досягнення насильницькі методи, залякування або контроль за особою; 3) мають військовий характер; 4) підбурюють або заохочують дискримінацію, ненависть або насильство щодо осіб, груп або організацій, у силу своєї ідеології, релігії або переконань, їх членів або будь-кого з них, що належать до етнічної групи, певної раси чи нації, статі, сексуальної орієнтації, характеризуються певним сімейним станом, хворобою або інвалідністю [19]. Аналіз кримінально-правових ознак цих об'єднань дає підстави стверджувати, що їх певною мірою можна віднести до різних загально визнаних видів злочинних об'єднань, зокрема, злочинних організацій, банд, незаконних воєнізованих збройних формувань. Отже, у таких випадках різні злочинні об'єднання позначаються єдиним узагальнюючим терміном – «незаконне (злочинне) об'єднання».

Натомість, наприклад, у ч. 1 ст. 324 КК Македонії криміналізовано організацію змови, банди, групи, іншого об'єднання людей або злочинної організації [20], тобто в цьому випадку хоча й виділяють різні види злочинних об'єднань, однак створення та участь у них криміналізована в одній статті.

Такі положення хоча і спрощують процес доказування, оскільки не потрібно проводити розмежування злочинних об'єднань, однак вони не передбачають диференціації відповідальності їх учасників. Крім того, банда у цьому випадку визнається загальною формою співучасті (загальним видом злочинного об'єднання), а не спеціальним як це має місце у більшості зарубіжних країн, зокрема і в Україні.

Цікавим є і той факт, що в певних випадках зазначені види злочинних об'єднань позначають єдиним узагальнюючим терміном «організована злочинність». Як приклад можна навести Індійський закон «Про контроль за організованою злочинністю Махараштри» 1999 р., у якому закріплений вказаний термін. Цей нормативно-правовий акт визначає «організовану злочинність» як будь-яке продовження незаконної діяльності особою самостійно або як члена організованого злочинного синдиката, або від імені такого синдиката, шляхом застосування насильства чи погрози застосування насильства або залякування чи примусу або інших незаконних засобів з метою отримання матеріальної вигоди або одержання неправомірної економічної або іншої вигоди для себе, а також будь-яке інше насильство або погроза насильством [4].

На цьому тлі у національному законодавстві різних країн застосовано різні кримінально-правові підходи до боротьби з організованою злочинністю.

Вимоги щодо криміналізації діяльності учасників організованої злочинної групи та злочинної організації встановлені у міжнародних нормативно-правових актах.

У Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. йдеться про організовану злочинну групу, яка означає структурно оформлену групу в складі трьох або більше осіб, що існує протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, для того, щоб одержати прямо або посередньо фінансову або іншу матеріальну вигоду. Під серйозним злочиним пропонується розуміти злочин, який карається позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання, а під структурно оформленою групою – групу, яка не була випадково утворена для негайного вчинення злочину і в якій не обов'язково формально визначені ролі її членів, обговорений безперервний характер членства або створена розвинута структура [5].

У Рамковому рішенні Ради ЄС про боротьбу з організованою злочинністю від 24 жовтня 2008 р. пропонується криміналізувати суспільно небезпечні діяння, пов'язані зі злочинною організацією, під якою розуміють створене структуроване об'єднання більше двох осіб, що діють узгоджено з метою вчинення злочинів, які караються позбавленням волі чи мірою безпеки, яка передбачає позбавлення волі як мінімум до чотирьох років чи більш суворим покаранням, з метою прямого чи посереднього одержання фінансової чи іншої матеріальної вигоди. Під структурованим об'єднанням розуміють об'єднання, яке не утворилось випад-

ково для безпосереднього вчинення злочину і в якому не обов'язково наявні формально визначені ролі членів, постійний склад і продумана структура [21].

Ці організовані злочинні об'єднання мають такі спільні ознаки: 1) складаються з трьох і більше осіб; 2) є структурованими: а) не створені випадково для негайного або безпосереднього вчинення злочину; б) у них не обов'язково формально визначені ролі членів; в) у них не обов'язково постійний склад; г) у них не обов'язково розвинута структура; 3) існують протягом певного періоду часу; 4) їх учасники діють узгоджено; 5) вони спеціалізуються на вчиненні серйозних злочинів; 6) мають на меті прямо чи посереднього одержати фінансову чи іншу матеріальну вигоду.

Порівняння кримінально-правових ознак цих злочинних об'єднань дає підстави зробити висновок, що вони дуже схожі за своєю природою, фактично тожні.

Невелика різниця полягає лише у їх меті. Організована злочинна група може мати на меті вчинення як одного, так і декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до Конвенції, а злочинна організація – лише декількох серйозних злочинів.

Тому можна зробити висновок, що у цих міжнародних нормативно-правових актах йдеться про одне й те ж злочинне об'єднання, яке, однак, позначається різними термінами. Отже, міжнародна спільнота рекомендує криміналізувати участь у злочинних об'єднаннях з однаковими параметрами, які, однак, позначені різними термінами.

Отож, не дивно, що у більшості зарубіжних країн криміналізовано або діяльність організованої злочинної групи (Англія, Болгарія, Грузія, Латвія, Нова Зеландія, Норвегія, Румунія, Сербія, Фінляндія, Чехія, Шотландія), або злочинної організації (Австрія, Албанія, Бельгія, Бразилія, Ватикан, Греція, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Кіпр, Люксембург, Македонія, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Словенія, Таїланд, Тринідад і Тобаго, Туреччина, Угорщина, Польща, Португалія, Хорватія, Чорногорія, Швейцарія, Ямайка). І лише у Боснії і Герцеговині, Латвії, Литві, Ліхтенштейні, Словаччині, країнах СНД – Азербайджані, Білорусії, Вірменії, Казахстані, Киргизії, Молдові, РФ, Таджикистані, Туркменістані, Узбекистані встановлено кримінальну відповідальність і для учасників організованих груп і злочинних організацій.

Пояснюється це частково тим фактом, що більшість держав, у яких криміналізовано злочинні організації – є членами Європейського Союзу (Австрія, Бельгія, Греція, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія), а окремі з них є країнами-кандидатами (Албанія, Ісландія, Македонія, Туреччина, Чорногорія) або потенційними країнами-кандидатами (Боснія і Герцеговина) на вступ до ЄС. А тому у цих країнах враховано рекомендації Рамкового рішення Ради ЄС про боротьбу з організованою злочинністю від 24 жовтня 2008 р.

Натомість кримінальне законодавство решти країн, у яких криміналізо-

вано організовану злочинну групу, відповідає положенням Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р.

З огляду на це поняття організованої групи, що застосовується у кримінальному законодавстві України, не можна ототожнювати ні з організованими групами, ні зі злочинними організаціями, про які згадується у вищезазначених міжнародних нормативно-правових актах. Натомість поняття організованої групи та злочинної організації, про які зазначено в цих документах, можна порівнювати лише зі злочинною організацією, передбаченою ст. 255 КК України.

Кожен з цих підходів до кримінально-правової заборони організованих злочинних спільнот має свої переваги та недоліки. У разі криміналізації лише організованої злочинної групи чи лише злочинної організації не існує потреби у їх розмежуванні, однак різні за рівнем та ступенем суспільної небезпеки прояви організованої злочинності будуть кваліфікуватися як створення чи участь в одному злочинному об'єднанні. Натомість криміналізація обох злочинних об'єднань, хоча й може створити певні труднощі у розмежуванні організованої злочинної групи і злочинної організації, однак дозволяє більш детально та об'єктивно диференціювати відповідальність їх учасників.

На наш погляд, вітчизняний законодавець обрав правильний підхід щодо диференціації кримінальної відповідальності різних злочинних об'єднань, криміналізувавши як організовану групу, так і злочинну організацію.

Зазначені рекомендації слід враховувати при розробці національних моде-

лей відповідних кримінально-правових норм. При цьому слід взяти до уваги поради зарубіжних експертів, які наголошують на тому, що розробники національних нормативних актів повинні приділяти основну увагу змісту і духу Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р., а не намагатися обмежитися простим перекладом тексту Конвенції або включенням його дослівно в нові закони або поправки. Держави-учасниці Конвенції повинні

забезпечити відповідність нових норм національної правової традиції, принципам і основним законам. Це дозволяє уникнути ризику виникнення протиріч і невизначеності при тлумаченні нових положень судами і суддями [22].

Окрім організованої групи, злочинної організації, банди, терористичних об'єднань, незаконних воєнізованих або збройних формувань у законодавстві окремих країн криміналізовані створення інших, особливих, нетипових видів злочинних об'єднань (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Приклади нетипових видів злочинних об'єднань,
створення та участь в яких криміналізована в інших країнах**

Види злочинних об'єднань	Країни, у яких криміналізовано створення злочинного об'єднання та участь у ньому
Незаконне релігійне об'єднання	Білорусія, Вірменія, Киргизія, Латвія, Росія
Антиконституційна організація	Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Сербія
Злодійське співтовариство	Грузія
Угруповання, що займається рекетом	Грузія
Група або організація, яка має на меті дискримінацію чи проповідує расову, етнічну, національну або релігійну ненависть до групи людей	Литва, Словаччина
Військовий корпус, група або асоціація	Данія
Екстремістське співтовариство	Росія, Казахстан, Киргизія, Таджикистан, Латвія, Узбекистан
Сепаратистське та фундаменталістське об'єднання	Узбекистан
Структурована злочинна група	Албанія
Організований злочинний синдикат	Індія
Злочинна організація мафіозного типу	Італія
Злочинне співтовариство	Росія, Казахстан, Угорщина
Транснаціональна організована група, транснаціональна злочинна організація, транснаціональне злочинне співтовариство	Казахстан

У законодавстві окремих країн злочинні об'єднання спеціалізуються на окремих видах злочинів. Наприклад, у ст. 284/а КК Албанії встановлено відповідальність за організацію або керівництво злочинними організаціями із метою культивування, виробництва, виготовлення або незаконного перевезення наркотиків [20]. У ст. 418-с КК Македонії криміналізовано створення злочинного об'єднання, що має на меті торгівлю людьми, торгівлю неповнолітніми та незаконне ввезення мігрантів та участь у ньому [23].

Певною мірою до злочинних об'єднань можна віднести бунт. Наприклад, у ст. 232 КК Камеруну криміналізовано бунт, який означає збір на громадському шосе п'яти і більше осіб у спосіб, що передбачає можливість порушення громадського порядку. Водночас у ст. 233 йдеться про озброєний бунт [5], що має певні схожі риси зі збройним об'єднанням.

Значна частина спеціальних видів злочинних об'єднань є своєрідними модифікаціями загальних видів таких об'єднань – груп осіб за попередньою змовою, організованих груп, злочинних організацій, що характеризуються додатковими спеціальними ознаками, які визначають характер і ступінь їх суспільної небезпеки [24]. Існування у кримінальному законодавстві зарубіжних країн інших видів злочинних об'єднань – тих, що посягають на права і свободи людей, зокрема релігійного та політичного характеру, екстремістських, сепаратистських, антиконституційних, транснаціональних тощо – відкриває перспективи для подальших розвідок у цій сфері щодо

доцільності чи недоцільності криміналізації суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з ними.

Висновки

Таким чином, проведений компаративний аналіз свідчить, що одній й ті ж злочинні об'єднання у кримінальному законодавстві різних зарубіжних країн в одних випадках є дуже близькими за кримінально-правовою природою, а в інших – абсолютно різними. Поряд із цим у кримінальному законодавстві зарубіжних країн різні злочинні об'єднання позначаються не лише різними, але і єдиним (у межах юрисдикції однієї держави) узагальнюючим терміном (наприклад, злочинне об'єднання).

Криміналізація в одних країнах організованої групи, а в інших – злочинної організації частково обумовлюється врахуванням законодавцями цих країн рекомендацій різних міжнародних нормативно-правових актів – в одних випадках Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р., а в інших – Рамкового рішення Ради ЄС про боротьбу з організованою злочинністю від 24 жовтня 2008 р. У зв'язку з цим поняття організованої групи, що застосовується у кримінальному законодавстві України не можна ототожнювати ні з організованими групами, ні зі злочинними організаціями, про які згадується у вищезазначених міжнародних нормативно-правових актах. Натомість поняття організованої групи та злочинної організації, про які зазначено в цих документах, можна порівнювати лише зі злочинною організацією, криміналізованою у ч. 4 ст. 28 та ст. 255 КК України

Список використаних джерел

- [1] Демидова, Л. М. (2003). Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого.
- [2] Єфремов, С. О. (2002). Організовані злочинні угруповання в теорії вітчизняного кримінального права. *Вісник Прокуратури*, 5(17), 37–42.
- [3] Ковальчук, В. П. (2013). Кримінально-правові засоби протидії створенню злочинної організації. Львів: ЛьвДУВС.
- [4] Criminal Code Republic of Cameroon. (2016). Режим доступу: <https://www.prc.cm/en/multimedia/documents/4721-law-n-2016-007-of-12-july-2016-relating-to-the-penal-code-en> (дата перегляду: 09.06.2017).
- [5] United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. (2000). Режим доступу: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/united_nations_convention_organised_crime_en_1.pdf (дата перегляду: 09.06.2017).
- [6] Українець, В. В. (2009). Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації. Дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Академія адвокатури України.
- [7] Радіонов, І. І. (2003). Кримінальна відповідальність за бандитизм. Дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ.
- [8] Чорний, Р. Л. (2005). Бандитизм за кримінальним правом України. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ.
- [9] Семикін, М. В. (2004). Кримінальна відповідальність за створення терористичної групи чи терористичної організації. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ.
- [10] Данилевський, А. О. (2009). Кримінальна відповідальність за матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації. Дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Акад. адвокатури України.
- [11] Робак, В. А. (2008). Кримінальна відповідальність за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Академія адвокатури України.
- [12] Гуторова, Н. О. (1996). Вчинення злочину організованою групою осіб (кримінально-правовий аспект). Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Харківський інститут внутрішніх справ.
- [13] Хавронюк, М. І., Мельник, М. І. (2000). Ознаки і поняття організованої групи та злочинної організації (кримінально-правовий аспект). *Право України*, 4, 59–64.
- [14] Невідома, Н. В. (2015). Вчинення злочину організованою групою. Дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.
- [15] Шапкін, І. С. (2013). Кримінальна відповідальність за створення стійких злочинних об'єднань. Дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ.
- [16] Уголовный кодекс Республики Казахстан. (2014). Режим доступу: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252#pos=1;-307 (дата перегляду: 10.10.2017).
- [17] Вознюк, А. А. (2015). *Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій*. Київ: Нац. акад. внутр. справ.
- [18] Código Penal de España. (1995). Режим доступу: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html (дата перегляду: 09.06.2017).
- [19] Código Penal de la Nación Argentina. (1984). Режим доступу: <https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=c%3%B3digo+penal+de+argentina> (дата перегляду: 09.06.2017).

- [20] Criminal Code of the Republic of Albania. (1995). Режим доступу: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (дата перегляду: 09.06.2017).
- [21] Council Framework Decision on the fight against organised crime. (2008). Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2008/841/oj (дата перегляду: 09.10.2017).
- [22] Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. New York. (2004). Режим доступу: https://www.unodc.org/pdf/crime/legislative_guides/Legislative%20guides_Full%20version.pdf (дата перегляду: 09.06.2017).
- [23] Criminal Code of the Republic of Macedonia. (1996). Режим доступу: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (дата перегляду: 09.06.2017).
- [24] Maharashtra Control of Organised Crime Act No. 30. (1999). Режим доступу: <http://www.satp.org/satporgtp/countries/india/document/actandordinances/maharashtra1999.htm> (дата перегляду: 09.06.2017).

References

- [1] Demidova, L. M. (2003). *The criminal responsibility for creation of the criminal organization*. PhD diss. in Law. Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University.
- [2] Yefremov, S. O. (2002). Organized criminal groups in the theory of domestic criminal law. *Bulletin of the Prosecutor's Office*, **5(17)**, 37–42
- [3] Kovalchuk, V. P. (2013). *Criminal legal means to counteract the creation of a criminal organization*. Lviv: LvDUVS.
- [4] Criminal Code Republic of Cameroon. (2016). Available at: <https://www.prc.cm/en/multimedia/documents/4721-law-n-2016-007-of-12-july-2016-relating-to-the-penal-code-en> (Date Accessed: 09.06.2017).
- [5] United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. (2000). Available at: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/united_nations_convention_organised_crime_en_1.pdf (Date Accessed: 09.06.2017).
- [6] Ukrainets, V. V. (2009). *The criminal responsibility for creation of the criminal organization*. PhD diss. In Law. Kyiv: Academy of Advocacy of Ukraine.
- [7] Radionov, I. I. (2003). *The criminal responsibility for banditry*. PhD diss. in Law. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs.
- [8] Chorny, R. L. (2005). *Banditry of the criminal law of Ukraine*. PhD diss. in Law. Kyiv.
- [9] Semykin, M. V. (2004). *Criminal responsibility for forming a terrorist group or a terrorist organization*. PhD diss. in Law. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs.
- [10] Danilevsky, A. O. (2009). *The criminal responsibility for material, organizational or other assistance in the creation or operation of a terrorist group or a terrorist organization*. PhD diss. in Law. Kyiv: Academy of Advocacy of Ukraine.
- [11] Robak, V. A. *Criminal responsibility for creation of the militarized or armed unit not ponderable by a law*. PhD diss. in Law. Kyiv: Academy of Advocacy of Ukraine.
- [12] Gutorova, N. O. (1996). *The commission of a crime by an organized group of persons (criminal-legal aspect)*. PhD diss. in Law. Kharkiv, Kharkiv National University of Internal Affairs.
- [13] Khavronyuk, M. I., Melnyk, M. I. (2000). Signs and notions of an organized group and a criminal organization (criminal-legal aspect). *Law of Ukraine*, **4**, 59–64.
- [14] Nevidoma, N. V. (2015). *The commission of a crime by an organized group*, PhD diss. in Law, Kharkiv.
- [15] Shapkin, I. S. (2013). *Criminal liability for the creation of stable criminal associations*. PhD diss in Law. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs.
- [16] The Criminal Code of the Republic of Kazakhstan. (2014). Available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252#pos=1;-307 (Date Accessed: 10.10.2017).

[17] Vozniuk, A. A. (2015). *Criminal legal signs of organized groups and criminal organizations*. Kyiv: National Academy of Internal Affairs.

[18] Código Penal de España. (1995). Available at: [http://noticias.juridicas.com/base_datos/ Penal/ lo10-1995.html](http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html) (Date Accessed: 09.06.2017).

[19] Código Penal de la Nación Argentina. (1984). Available at: [https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=c%C3%B3digo+ penal+de+argentina](https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=c%C3%B3digo+penal+de+argentina) (Date Accessed: 09.06.2017).

[20] Criminal Code of the Republic of Albania. (1995). Available at: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (Date Accessed: 09.06.2017).

[21] Council Framework Decision on the fight against organised crime. (2008). Available at: http://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2008/841/oj (Date Accessed: 09.10.2017).

[22] Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. New York. (2004). Available at: https://www.unodc.org/pdf/crime/legislative_guides/Legislative%20guides_Full%20version.pdf (Date Accessed: 09.06.2017).

[23] Criminal Code of the Republic of Macedonia. (1996). Available at: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (Date Accessed: 09.06.2017).

[24] Maharashtra Control of Organised Crime Act No. 30. (1999). Available at: <http://www.satp.org/satporgrp/countries/india/document/actandordinances/maharashtra1999.htm> (Date Accessed: 09.06.2017).